

Az élet déli fénytörésben

VILLÁNYI LÁSZLÓ: ÁMULAT

Orpheusz Kiadó
Budapest, 2011
100 oldal, 2000 Ft

Villányi László legújabb kötetének címadó szava, az „ámulat”, akár egész költészetének is mottója lehetne. Verseskönyvek fokról-fokra nyilvánvalóbb fókuszpontja a szerelem-tapasztalat, amely körül az újabb és újabb kötetek lírai beszéde mintha koncentrikus köröket rajzolna, egyre jobban megközelítve nagy és örök témáját. Az *Ámulat* szövegei a végre megtalált és beteljesült szerelem, mint létező csoda erőterében állnak, sugallva, hogy ehhez a „csodás valóhoz” az ámulat az egyetlen lehetséges viszonyulás. A csoda a kötetben közeli és jelenvaló:

*„Már szokatlan, ha ébredés után
nem nyúlhatok kezédért.
Ha nem arcodat látom először,
s nem ámulhatok részletein.
Indulnék szemöldököd ívén,
vinne álmodba, szép szemhéjad mögé.”*

”

A boldogság ebben a könyvben nem az emlékezés és nem a várákozás tárgya, hanem itt és most: *van*. A kötet fényes cáfolata annak a közkeletű babonának, hogy a boldogság ellensége az igazi művészi teljesítménynek, s hogy remekművek csak a szenvedés árnyékában születhetnek. A versek beszélője egy boldog ember, aki ezt be is meri vallani magának – a boldogság időtlenné tágult pillanata pedig az a nézőpont, ahonnan rálátás nyílik az eltelt életre, annak teljességére. A „déli fénytörés” miatt ebben a szövegvilágban mintha mindenre sütné a nap, a megidézett nemzeti történelem és családtörténet legfájdalmasabb emlékeire is. A boldogság jelenéből kiinduló számvetés új mintázatokba rendezi a múltat, amelynek mintha ebből a „mennyei perspektívából” látva tárulna fel valódi kompozíciója és értelme. Innen nézve minden a helyére kerül, Ottlikkal szólva „minden megvan”. A szerelem csodája, akár a bibliai csodák, itt is olyan jel, amely mintha a teremtés eredeti teljességét volna hivatott helyreállítani.

A csoda a lírai én számára soha nem válik természetessé, ahogy megszokhatatlan a boldogság is. A versbeszéd folyamatosan reflektál saját „napsütötte” nézőpontjára, s a betel-

jesült szerelem-állapot kegyelmi jellegére. „*Ki gondolta volna születésed reggelén, hogy valaki már / várakozik rád?*” – szólítja meg a beszélő a szeretett Másikat, egy következő vers kezdősorában pedig ezt a kérdést teszi fel magának: „*Ki olyan szerencsés, hogy saját, hajdan közömbösen hordott ingjét gombolja szerelméről?*” A kötet szakadatlan hálaadás a meglett, de kiérdemelhetetlen boldogságért, s egyben a trubadúr létszemlélet velejét felelevenítő „szerelmes szolgálat” a meglett társ, s a vele együtt a múltban és a jelenben egyszerre megtalált élet körül.

A kikerekedett idő, a teljesség élménye hívja be a kötet gondolatvilágába a halál témáját, és ezzel együtt az életre visszatekintő számvetés költői mozdulatát. A halál mintegy keretezi a kötetet: legelső szövege a meghalt édesanyára emlékezik („*Anyja neve? Kérdezik. / Mindig jelen időben. / Amíg élek, jelen időben.*”) utolsó darabja pedig a saját-halál vízióját idézi fel a szerelmes feleséget megszólítva: „*Meghaltam álmodban, / egyetlen éjszaka alatt többször is. / Időtlen idő, míg melletted ébredek.*” A visszatekintő számvetés listát készít a múltból: nem is annyira az átélt eseményekről, mint inkább a találkozásokról. A megidézett személyt csattanóként meg is nevező portréversekben éppúgy arcok rajzolódnak ki, mint a gyerekkorra, vagy a család történetére emlékező szövegekben. A versekben nagyon sok idézet szerepel, ami pedig a művészetrel, irodalommal való találkozást dokumentálja. A lírai én személyes életét meghatározó olvasmányélményeit szövi a versbeszédbe, amelyeket immár nem egyedül, hanem feleségével együtt olvas – a nagy találkozás csodája felől szemléli tehát múltbeli élete többi találkozásait.

A kötet legtöbb szövege a szeretett Másikat szólítja meg, neki meséli történetét, amely mint közös történet születik újjá a Másik figyelmének terében. A megélt életet a lírai én már nem egyedül, hanem valakivel együtt látja, mintegy „szinoptikus” nézőpontból, s innen nézve a múlt már közös múlt, az életnek pedig nemcsak egy szakasza, hanem az egésze közös élet – ahogy ezt a versekben a közösen viselt ing (mint „közös test”) visszatérő motívuma is kifejezi (*Néhány éve a fél karomat; Ki olyan szerencsés*). A könyv alapszövegét a feleséget megszólító szerelmes versek alkotják – ezek közé ékelődik be három visszaemlékező szövegtömb: az első a gyerekkor kedves személyeit (*Ott, ahol integetni – Amerre megyek eléd*), a második a meghalt barátokat (*Ő az első közös halottunk – Lassanként szóra*), a harmadik egy rendhagyó családi képtárat: az ősök, a felmenők arcait villantja fel (*Szép volt – Édesanyám hegedűművésznek*). Ezeknek az emlékező szövegeknek is a feleség a megszólítottja, az emlékek apropója pedig mindig egy vele közösen ismert helyszín, együtt átélt esemény, együtt látott arc, vagy közösen megidézett régi dátum. Az emlékezés logikáját a szerelmesnek való mesélés adja: a lírai én a gyerekkorból és a családtörténetből is a szeretett Másiknak címzett momentumokat emeli ki. A családi képtárból például azok a felmenők kapnak szerepet, akiknek az életét a lírai énhez hasonlóan meghatározta a szerelem tapasztalata. Az egyik szöveg a „*folyó partján, két kamasz szerelméből fogant*”, szenvedélyes természetű nagyanyát idézi meg, akiről a beszélő megjegyzi: „*csaknem hatvan év távlatából nyugtázhatom / veled, nem jellegzetes orrát, valami lényegeset örököltem tőle.*” A kötetből természetesen kirajzolódik a megszólított Másik jellegzetes alakja is, aki apró termetével, „*velencei szőke*” hajával, szókimondó őszinteségével és „*nyelvújító*” teljesítményével beleírja magát nemcsak az írófeleségek, de az irodalmi múzsák sorába is. A szerelmest dicsérő, alakján ámuló trubadúrversek hosszú sorának ellenpontja a kötetben a lírai én erősen önironikus portréja (*Hajlamos a halogatásra*).

A megtalált szerelemben átélt teljesség a kötetben nemcsak az életre való visszatekintés motiválója, hanem a finoman kirajzolódó szakralitás-tapasztalat forrása is. A szerelem beavatás, amely transzcendens dimenziókat nyit meg. Az egymás iránt érzett szeretet fényében válik megértetté és eleven valósággá a húsvét, illetve a krisztusi szolgáló szeretet titka (*Csütörtök este*), de az őrangyal spirituális létmódja is a könyv egyik legszebb versében:

„Látod, mindig ott ülnek, a legfelső, szellőtől is hajladozó ágakon. Szerinted milyen parancsnak engedelmeskednek, imbolyogva a hófűvésben is? Ki dönti el, mennyit időznek itt? Lehet, őrangyalaink kísérői, őket várják már egy éve, s nem értik, hová tűntek? Mert bennünk élnek oltalmazóink. Ilyesmire gondolhatott Nagy Gergely, amikor leírta: »a boldog emberek az angyalokkal egyenlők«.”

Az *Ámulat* műfaj és beszédmód tekintetében a korábbi kötetek hagyományát folytatja. A szövegek nyelve élőbeszédszerű, amelyet a kötetlen prózavers-forma és az anekdotikus jelleg is erősít. A naplóbejegyzésekre emlékeztető monológok komponált ciklussá szerveződnek, a rövid szövegek kötetbeli helye meghatározott, jelentésüket nemcsak önmagukból, hanem szöveggörnyezetükből is nyerik. Az egyes szövegek szerkezetére ugyanaz jellemző, ami a teljes kötet struktúrájára: a versek élőbeszédszerűen előadott, laza szövetű nyersanyaga kiérlelt, feszes, tömör és zárt kompozíciókba rendeződik, amelyeket erős felütések és csattanószerű zárlatok formálnak kerek egészzé. A versek egy-egy ötletre, látvány- vagy emlékmozsáikra, felismerésre épülő miniatűrök. A beszélő figyelme mindenből a kicsit, a jelentéktelensége miatt láthatatlannak tűnőt ragyogtatja fel: a hétköznapi ismétlődő mozzanatait, megszokott tárgyait, szófórdulatait, elillanó emlék- és gondolatfoszlányait. A költői nyelv és stílus akkor is megőrzi jellegzetes finomságát és könnyedségét, amikor tragikus emberi sorsokat és szituációkat örökít meg. Egy három fiát fiatalon eltemető asszony abszurd méretű fájdalmát, mélységes gyászát például a következő kép érzékelteti: *„Mikor a harmadik / fiú is meghalt, édesanyja földre ejtette imakönyvéből / a fodormentát. A vékony lapok között őrizte első / fia születése óta.”* Villányi László verseinek finom képeit nem a költői lelemény, hanem maga az élet szüli, viszont a figyelem alakítja mindezt költészetté: egy boldogságában bölcs, „együttlátó” tekintet.

Hernádi Mária